

Motion till riksdagen 2017/18:4110

av Lars Hjalmered m.fl. (M, L, KD)

med anledning av prop. 2017/18:212 Förbud mot utvinning av uran

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt lagförslag som värnar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och värnar den svenska gruvindustrins konkurrenskraft, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Regeringen föreslår i proposition 2017/18:212 Förbud mot utvinning av uran att uran ska tas bort som koncessionsmineral.

Vikten av att värna miljön och en hållbar utveckling är stor. Samtidigt måste också ekonomisk utveckling i form av konkurrenskraft och möjliggörande av innovation beaktas, och det är viktigt att miljöarbetet och näringsklimatet går hand i hand. Satsningen på batteritillverkning i Sverige är lovvärd. Företags ökade behov av mineraler som litium och kobolt stärker vikten av gynnsamma förutsättningar för dessa företag att kunna bryta mineraler. Vi oroar oss för att propositionen i dess nuvarande utformning kommer att leda till en försvagad svensk gruvnäring. Därför anser vi att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett reviderat förslag som inte inverkar på gruvindustrins konkurrenskraft.

Dagens lagstiftning gällande brytning av uran anser vi vara tillräcklig. Vid nyetablering av gruvor krävs tillstånd, bl.a. enligt minerallagstiftningen och miljölagstiftningen. Uranbrytning hanteras i huvudsak på samma sätt som brytning av andra metaller som järn och koppar. Men för uranbrytning krävs även tillstånd av regeringen, s.k. tillåtlighetsprövning. Regeringen måste i tillåtlighetsprövningen fråga den berörda kommunen. Kommunen har då möjlighet att motsätta sig brytning, och ett sådant kommunalt nej kan inte överklagas eller ändras av regeringen. Detta är den s.k.

kommunala vetorätten mot uranbrytning, vilken ger ett tillräckligt inflytande och avgörande.

Uran är ett mineral som i dag inte aktivt bryts i Sverige, detta främst då svensk berggrund inte är sammansatt på så vis att det skulle vara ekonomiskt fördelaktigt att bryta mineralet. Men frågan gäller inte i första hand möjligheten att bryta uran i Sverige. Inget parti verkar i dag för anrikning av uran för att tillverka kärnbränsle. Däremot bryts en mängd andra mineral, samt att det finns fyndigheter av t.ex. kobolt och en rad sällsynta jordartsmetaller som gör att vi framgent kan komma att se ett behov av ökad brytning av innovationskritiska mineraler.

Uran är mycket vanligt förekommande tillsammans med sällsynta jordartsmetaller som bl.a. används vid batteritillverkning, s.k. batterimetaller eller innovationskritiska metaller – så pass vanligt att uran ofta används som ledmetall för att hitta batterimetaller. Att förbjuda utvinning av uran skulle allvarligt försvåra möjligheterna att prospektera och utvinna sådana metaller.

I maj 2017 fick Naturvårdsverket i uppdrag av miljöminister Karolina Skog att utreda ett förbud mot utvinning av uran. Naturvårdsverkets bedömning var att effekterna av ett förbud mot utvinning av uran skulle bli små, men den uppfattningen har ifrågasatts av flera remissinstanser. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap menar att nuvarande lagstiftning är tillräcklig. Chalmers tekniska högskola menar att förändringstakten i gruvindustrin är stor och att vi därför inte bör stänga möjligheterna till brytning av mineral över huvud taget.

En rad instanser lyfter frågor som i propositionen lämnas obesvarade och skapar tvetydigheter. Luleå tekniska universitet (LTU) avstyrker förslaget och menar bl.a. att ett förbud mot prospektering och provbrytning av uran kan komma att begränsa möjligheten till försörjning av metaller som behövs i t.ex. verkstadsindustrin och vid omställningen till ett hållbart energisystem och i stället kräva import av dessa.

Vidare påpekas att ”förslaget innebär att provborring och provbrytning ska vara tillåtna om uranhalten inte överskrider en viss halt. Tillämpningen av en sådan begränsning förutsätter att uranhalten i ett undersökningsområde är känd, vilket kräver provborring som därför bör kunna ske utan någon inskränkning avseende uranhalten”.

Effekterna på den eventuella brytningen av innovationskritiska mineraler, exempelvis där kobolt återfinns uppblandat med uran, står obesvarade. Skulle en provborring visa sig ha högre uranhalt än vad som är tillåtet kan provborringen utifrån lagförslagets utformning komma att ses som olaglig. Detta skapar en situation där det råder stor osäkerhet kring huruvida provborring kan genomföras eller inte. För att inte riskera att bryta mot svensk lag är det rimligt att anta att potentiella prospektörer i sådant fall kommer att välja ett annat land för prospektering.

Svensk gruvindustri är en välfungerande och ansvarstagande industri. Vi ser inte bara att det är en viktig bransch för jobb och den svenska ekonomin. Det är också en fråga om att möjliggöra innovation och ett ansvarstagande för miljön. Ansvarstagandet från branschens sida bör premieras och är en grundförutsättning för en välfungerande och hållbar gruvindustri. Redan i dag är gruvverksamhet förknippat med komplicerade och utdragna ansökningsprocesser som begränsar möjligheten att etablera nya gruvor. Ett förbud mot uranbrytning skulle därmed ytterligare försvåra möjligheterna att få tillstånd för gruvverksamhet som inkluderar batterimetaller. Förslagen i propositionen skulle sannolikt bidra till att försvaga svensk gruvindustris konkurrenskraft.

Signalvärdet är också av betydelse. Att plötsligt ändra regelverket genom att förbjuda ett mineral kommer att skada Sveriges internationella rykte som gruvnation.

Givet remissinstansernas kritik kommer internationella bolag med stor sannolikhet att fråga sig på vilka grunder den svenska regeringen fattar ett sådant beslut och hur Sverige ställer sig i frågan om förbud av fler mineraler i framtiden.

Vi anser att regeringen brustit avsevärt i att tillhandahålla långsiktiga villkor för gruvnäringen. Osäkerheten som skapas till följd av förslaget innebär att propositionen skapar fler problem än den löser. Enligt Tillväxtanalys utredning Innovationskritiska metaller och mineraler från brytning till produkt kommer innovationskritiska metaller och mineraler att bli allt viktigare i samhället eftersom tillgången på dessa är avgörande för att moderna energi-, miljö- och teknikinnovationer ska fungera. Regeringens förslag om att förbjuda uranbrytning, och framför allt att förbjuda all gruvverksamhet med utvinning av uran som biprodukt, försvårar den utvecklingen.

Vi uppmanar därför regeringen att återkomma med ett nytt lagförslag som inte hämmar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och som värnar den svenska gruvindustrins konkurrenskraft. De frågetecken som lyfts upp av flera remissinstanser måste klaras ut. Regeringen själv påpekar att efterfrågan på s.k. innovationskritiska mineraler är nödvändig för att utveckla grön energi och ny miljöteknik. Detta i kombination med att uran är vanligt förekommande tillsammans med sällsynta jordartsmetaller, gör att regeringens förslag i dess nuvarande form inte är godtagbart.

Sveriges gruvnäring behöver få långsiktiga förutsättningar. Svenska gruvbolag ligger i framkant i sitt miljöarbete, såväl gällande prospektering och brytning som förädling och produktutveckling. Detta är ett måste för att mineraler och metaller sedan ska kunna användas, återvinnas och återanvändas.

Lars Hjälmered (M)

Maria Weimer (L)

Penilla Gunther (KD)